

Socijalna reintegracija i rehabilitacija zatvorenika u Bosni i Hercegovini

Marina M. Simović

Doc. dr, sekretar Ombudsmena za djecu Republike Srpske i docent na Fakultetu pravnih nauka Univerziteta „Apeiron“ u Banjoj Luci, Banja Luka, Bosna i Hercegovina, marina.s@blic.net

Mustafa Bisić

Dr, pomoćnik ministra pravde BiH, Bosna i Hercegovina

Sažetak: U Bosni i Hercegovini je na državnom nivou donijet Zakon Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera („Službeni glasnik BiH“ broj 13/05), koji je izmijenjen i dopunjen u 2007., 2009. i 2013. godine, a objavljen u „Službenom glasniku BiH“ br. 53/07,97/07, 37/09 i 103/13. Imajući u vidu da su ove izmjene i dopune sadržavale preko 40 novih pravnih normi koje su bile veoma značajne i predstavljale su uvođenje novih zatvorskih standarda u oblasti izvršenja krivičnih sankcija, odlučeno je da se sačini „Prečišćeni tekst“ ovog zakona koji je u utvrđen od strane Parlamentarne skupštine BiH i objavljen u „Službenom glasniku BiH“ broj 22/16 od 29. marta 2016. godine.

Važeći Zakon Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera je usklađen sa novim Evropskim zatvorskim pravilima donesenim od strane Evropskog komiteta ministara zemalja članica Vijeća Evrope - Preporuka broj (2006)2 od 11. januara 2006. godine, Evropskom konvencijom o sprečavanju mučenja i nečovječnih ili ponižavajućih kazni ili postupaka, Preporukom Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja - CPT-a, Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, novom sudskom praksom Evropskog suda za ljudska prava iz Strazbura, Malteškom deklaracijom Svjetskog udruženja ljekara o etičkom postupanju medicinskog osoblja u zatvorima prema osobama lišene slobode koje štrajkuju glađu, kao i Preporukom Vijeća Evrope iz oblasti zdravstva, prava žena, biračkog prava, procjene rizika, mjera nadzora, zabrane i ograničenja prilikom korištenja pogodnosti, te nezavisnog praćenja uslova boravka u zatvorima i postupanja i poštovanja ljudskih prava lica nad kojima se izvršavaju krivične sankcije ili druge mjere u skladu sa zakonom. Radi se o modernom zakonu koji sadrži neophodne međunarodne standarde i preporuke.

U radu se daje prikaz pravnih normi iz ovog zakona koje regulišu oblast socijalne reintegracije i rehabilitacije zatvorenika.

Ključne riječi: zatvor, zatvorenik, krivične sankcije, zavod, ministarstvo pravde.

Primljen / Received: 09. maj 2017. / May 09, 2017.

Prihvaćen / Accepted: 21. maj 2017. / May 21, 2017

RUKOVOĐENJE ZAVODIMA I SLUŽBENICI ZAVODA

S ciljem ostvarenja svrhe izvršenja kazne zatvora iz člana 118 Zakona Bosne i Hercegovine o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera (u daljem tekstu: Zakon), organizaciona jedinica Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Zavod), nadležna za tretman zatvorenika, programira i koordinira vaspitni rad i ispituje ličnost zatvorenika, izrađuje program tretmana za svakog zatvorenika, neposredno ili putem drugih organizacionih jedinica i stručnih instruktora prati rad i ponašanje zatvorenika u toku izdržavanja kazne zatvora, prikuplja i objedinjuje podatke i zapazanja stručnih instruktora, nastavnika i drugih lica koja

neposredno rade sa zatvorenicima, o njihovom vladanju i ponašanju, analizira i proučava postignute rezultate i uticaj preduzetih vaspitnih mjera, te na osnovu postignutih rezultata preduzima potrebne mjere i unapređuje vaspitni rad u Zavodu, primjenjujući savremene oblike i metode rada (član 18 stav 1 Zakona). Na poslovima vaspitanja radi potreban broj vaspitača s odgovarajućom visokom školskom spremom, tako da na jednog vaspitača dolazi, po pravilu, do 50 zatvorenika. Osim toga, u Zavodu, po pravilu, postoji grupa stručnjaka za ispitivanje ličnosti i utvrđivanje programa tretmana zatvorenika (psiholog, pedagog, socijalni radnik, ljekar, diplomirani pravnik i drugi stručnjaci), a radi stručnog osposobljavanja zatvorenika u Zavodu - postoji

i potreban broj stručnih instruktora. Vaspitači, psiholozi, pedagozi, socijalni radnici, instruktori i drugi stručnjaci koji rade na realizaciji tretmana zatvorenika polažu stručni ispit.

U Zavodu se organizuje i zdravstvena služba - radi pružanja ljekarske pomoći pritvorenima i zatvorenima. U Odjeljenju za lica ženskog pola postoji porodijski odjel i prikladne prostorije za djecu, radi omogućavanja kontakata zatvorenica ili pritvorenica sa svojom djecom u prikladnim uslovima za to (član 19 stav 2 Zakona).

Nadzor nad radom Zavoda

Prema članu 50 stav 1 Zakona, s ciljem osiguranja jedinstvenog sistema izvršenja pritvora i kazne zatvora, prenošenja pozitivnih iskustava, analiziranja i proučavanja rada pojedinih organizacionih jedinica i pružanja stručne pomoći tim jedinicama, Ministarstvo pravde BiH vrši nadzor nad radom Zavoda. Nadzor nad izvršenjem pritvora i kazne zatvora obuhvata naročito kontrolu: plana i programa rada Zavoda, pojedinih službi i službenika Zavoda; rada i organizacije službe osiguranja i programa tretmana; rada i organizacije matične službe i prijemno - otpusnog odjeljenja; načina određivanja i realizacije tretmana osuđenih lica; stanja samozaštite, zakonitog i pravilnog postupanja s pritvorenima i zatvorenima; primjene ovog zakona i propisa koji regulišu oblast izvršenja kazne zatvora; organizacije rada pritvorenika i zatvorenika; zaštite prava pritvorenika i zatvorenika, kao i uslova iz člana 71 ovog zakona. Nadzor vrši Ministarstvo pravde BiH preko inspektora, koji je službenik s posebnim ovlaštenjima (u daljem tekstu: inspektor).

Inspektor je odgovoran za pažljivu provjeru da se odredbe ovog zakona primjenjuju u svim kazneno-popravnim ustanovama u Bosni i Hercegovini prema licima koja izdržavaju kaznu zatvora i mjeru pritvora koju je izrekao ili odredio Sud BiH ili drugi organ u skladu sa Zakonom ili međunarodnim ugovorom. U izvršavanju zadataka inspeksijskog nadzora, inspektor je nezavisan i preduzima radnje u okviru i na osnovu Zakona i drugih propisa.

Osoblje Zavoda dužno je saradivati sa inspektorom i pomagati mu u ispunjavanju ovlaštenja i obaveza, posebno kod nadzora nad ostvarivanjem ljudskih prava iz Ustava Bosne i Hercegovine, a kojih pritvorena i zatvorena lica nisu lišena ili ograničena u njihovom korištenju u granicama neophodnog cilja i određenim zakonom ili međunarodnim ugovorom. Ova odredba je koncipirana imajući u vidu obaveze koje proizilaze za Bosnu i Hercegovinu iz čl. 10 i 11 Konvencije protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka koji navode obavezu svake države da se brine da se njeno službeno osoblje za primjenu zakona upozna i informiše o zabranama, kao i da svaka država obavlja sistematski nadzor nad pravilima, uputama, metodama i praksom u vezi s čuvanjem pritvorenih ili zatvorenih lica. Ovaj stav naglašava saradnju između svih organa zaduženih za oblast izvršenja krivičnih sankci-

ja, što posebno naglašava i traži Evropski komitet (CPT) u svojim izvještajima.

Evropski standardi iz oblasti zatvorskog sistema i preporuke Vijeće Evrope posebno insistiraju na adekvatnim ovlaštenjima inspekcije zbog njenog značaja u nadgledanju i monitoringu zatvora u kom pravcu su izdali i smjernice, navodeći da inspekcija zbog svog značaja predstavlja istovremeno i integralni dio sistema za zaštitu osoba koje su lišene slobode, posebno u obezbjeđivanju poštovanja ljudskih prava i uspostavljanja djelotvornih mehanizama za zaštitu, sa svim drugim ovlaštenjima koja prate rad inspekcije. Oni zahtijevaju da države članice Vijeća Evrope treba da stvaraju takvu inspekciju u kojoj će inspektori biti visoki stručnjaci iz oblasti izvršenja krivičnih sankcija, sa ovlaštenjima nadzora, zatim naređivanja upravnih mjera, posebno za preduzimanje odgovarajućih upravnih radnji ili njihovih zabrana, prenošenja pozitivnih iskustava ili međunarodnih standarda i naređivanja preventivnih mjera.

Inspektori Ministarstva pravde saradivaće i promovirati saradnju s nadležnim inspektorima entiteta i Brčko Distrikta BiH, te razvijati međusobnu koordinaciju, aktivnosti ili dogovaranje u skladu sa Ustavom BiH i zakonima Bosne i Hercegovine, entiteta i odgovarajućih propisa Brčko distrikta BiH. Na ovu obavezu ukazuju i član 10 Zakona, kao i čl. 31-33. Zakona o upravi BiH¹. Evropska pravila iz oblasti zatvorskog sistema sugerišu međusobnu saradnju i koordinaciju između organa inspekcije, smatrajući tu saradnju veoma jer osigurava jednake standarde u sistemu izvršenja pritvora i kazne zatvora, kao i prenošenja pozitivnih iskustava.

Nadzor nad radom Zavoda u pogledu zaštite na radu službenika, zdravstvene i sanitarne zaštite pritvorenika i zatvorenika, uslova i načina pripremanja hrane za pritvorenike i zatvorenike vrše odgovarajući organi u skladu s posebnim propisima (član 50 Zakona).

Nezavisna komisija

Preporuka (2006) 2 Komiteta ministara zemljama članicama u vezi sa zatvorskim pravilima, usvojena na sjednici održanoj 11. januara 2006. godine, sugerišu zemljama članicama Vijeća Evrope da u svoja zakonske propise ugrade i odredbe „nezavisnog praćenja“ na koje ukazuju odredbe člana 93.1. i 93.2. ove preporuke. Cilj Preporuke je da osim inspekcije koju će u zavodima provoditi nadležno tijelo ministarstva, odnosno lica sa posebnim ovlaštenjima, postignu što veći standardi u pogledu poštovanja ljudskih prava, postupanja sa licima i uslovima njihovog boravka u zavodima, tako što će se formirati nezavisna komisija, koja bi pratila razvoj ovih standarda.

S tim u vezi, Nezavisna komisija iz člana 50 Zakona prati uslove boravka u zavodima, postupanje i poštovanje ljudskih prava lica nad kojima se izvršavaju krivične sankcije i druge mjere koje je izrekao u krivičnom postup-

¹ „Službeni glasnik BiH“ broj 32/02.

ku Sud BiH, strani sudovi za djela predviđena krivičnim zakonom ili međunarodnim ugovorom čiji je potpisnik Bosna i Hercegovina ili drugi sud u skladu sa zakonom Bosne i Hercegovine. Nezavisnu komisiju imenuje i razrješava Parlamentarna skupština BiH i ima pet članova od kojih je jedan predsjednik. Članovi Komisije imenuju se na mandat od pet godina, s mogućnošću ponovnog izbora na još jedan mandat i treba da budu stručnjaci ili poznavaci pravne ili druge srodne oblasti, kao što su: pravosuđe, uprava, penologija, socijalna zaštita, psihologija, pedagogija i slično. Komisija može vršiti vanjsko praćenje rada Zavoda samostalno ili zajedno sa inspektorskim ili drugim nadzornim organima, kao i saradnju s međunarodnim i drugim institucijama nadležnim za praćenje i ostvarivanje ljudskih prava i osnovnih sloboda u skladu sa Zakonom i odgovarajućim međunarodnim dokumentima. Pored toga, ona daje preporuke nadležnim organima Bosne i Hercegovine s ciljem poboljšanja standarda smještaja i postupanja i poštovanja ljudskih prava lica nad kojima se izvršavaju krivične sankcije ili druge mjere, daje prijedloge i primjedbe koje se odnose na postojeće zakone ili druge propise zasnovane na zakonu iz oblasti izvršenja krivičnih sankcija, obavlja povjerljive razgovore s pritvorenicima ili zatvorenicima uz pristup svim zavidima, dostavlja izvještaje upravniku zavoda i nadležnim ministarstvima pravde, prikuplja, obrađuje i potražuje podatke iz svoje nadležnosti, kao i vrti druge radnje iz oblasti nezavisnog praćenja. Komisija donosi poslovnik o svom radu i podnosi godišnji izvještaj o svom radu Parlamentarnoj skupštini BiH i Ministarstvu pravde BiH s ciljem preduzimanja odgovarajućih radnji ili mjera u skladu sa zakonom.

Rad Nezavisne komisije treba da omogućiti da se na brži i efikasniji način obezbijede neophodna finansijska sredstva za sanaciju, adaptaciju, dogradnju ili izgradnju novih objekata u sklopu reforme zatvorskog sistema koja treba da prati reformu sudstva i tužilaštva. U slučajevima eventualnih nemira, pobuna ili štrajkova u zatvorima, nadzor Nezavisne komisije će doprinijeti objektivnijem informisanju javnosti i nadležnih organa o takvim pojavama, njihovim uzrocima i načinima njihovog rješavanja, što će i onemogućiti neosnovane pritiske zatvorske populacije u traženju prava suprotno zakonskim propisima ili posredno političko miješanje u rad zatvorskog sistema.

ODREDBE O IZVRŠENJU PRITVORA I KAZNE ZATVORA

Postupanje s pritvorenicima i zatvorenicima mora biti čovječno i s poštovanjem njihovog ljudskog dostojanstva i očuvanjem njihovog tjelesnog i duševnog zdravlja, vodeći računa da se održi potreban red i disciplina. Niko neće biti podvrgnut mučenju ili neljudskom ili ponižavajućem tretmanu ili kažnjavanju. U postupanju s pritvorenicima i zatvorenicima ne smije biti diskriminacije zasnovane

na etničkoj pripadnosti, rasi, boji kože, polu, seksualnom opredjeljenju, jeziku, religiji ili vjerovanju, političkim ili drugim uvjerenjima, nacionalnom i socijalnom porijeklu, srodstvu, ekonomskom ili nekom drugom statusu (član 57 stav 3 Zakona).

Pravo na religiju

U odnosu na pravo na religiju (član 58 Zakona), pritvorenici i zatvorenici imaju pravo zadovoljavati svoje vjerske potrebe u skladu s ovim zakonom i propisima vjerskih zajednica. Uprava Zavoda dužna je, u saradnji s vjerskim zajednicama u BiH, osigurati uslove za zadovoljavanje vjerskih potreba lica smještenih u Zavodu.

Dužnost informisanja pritvorenika i zatvorenika (član 62 Zakona)

Po prijemu u Zavod svi pritvorenici i zatvorenici se upoznaju, usmeno i u pisanoj formi, na jeziku koji razumiju s pravilima kućnog reda, s pravima i dužnostima u Zavodu, s načinom na koji mogu ostvariti svoja prava i s disciplinskim prekršajima i kaznama koje se za njih mogu izreći. Upravnik Zavoda brine se o tome da odredbe ovog zakona, kao i ostali propisi o izvršenju pritvora i kazne zatvora, koji se odnose na prava i dužnosti pritvorenika i zatvorenika, budu dostupni svim pritvorenicima i zatvorenicima u formi koja im je razumljiva.

Biračko pravo

Novim članom 63 Zakona reguliše se pravo lica lišenih slobode da ostvaruje svoje biračko pravo na izborima za sve nivoe vlasti u Bosni i Hercegovini, kako je to regulisano Izbornim zakonom² i Ustavom Bosne i Hercegovine. Ova obaveza proizilazi iz Evropskih zatvorskih pravila, odnosno Preporuke broj (2006)2 Vijeća Evrope od 11. januara 2006. godine u kojoj je u odjeljku koji reguliše „kontakt s vanjskim svijetom“, tačnije u tački 24.11, između ostalog, navedeno „zatvorski organi će zatvorenicima osigurati mogućnost učešća na izborima u mjeri u kojoj to pravo nije ograničeno domaćim zakonskim propisima“.

Uvođenjem člana 63 Zakona omogućava se licima lišenim slobode koja se nalaze u pritvoru ili na izdržavanju kazne zatvora da koriste svoje biračko pravo, odnosno pravo glasa i da kao građani učestvuju u demokratskim izborima za sve nivoe vlasti u Bosni i Hercegovini. S ciljem ostvarenja navedenog prava, upravnik Zavoda kontaktira s nadležnom izbornom komisijom u vezi s načinom, vremenom ili drugim neophodnim radnjama za provođenje procedure glasanja u Zavodu. Smatra se da ovo pravo posredno utiče na moralni integritet ličnosti i poštovanje ljudskog dostojanstva za ove kategorije lica, što doprinosi da oni kroz sistem savremenih vaspitnih mjera usvoje društveno prihvatljive vrijednosti, s ciljem lakšeg uključivanja u uslove života na slobodi i da se ponašaju u skladu sa zakonom i ispunjavaju prava i dužnosti građana.

² „Službeni glasnik BiH“ br. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 32/07, 33/08 i 37/08.

Pritvorenici i zatvorenici s djecom

Ako lice koje se upućuje u pritvor ili na izdržavanje kazne zatvora ima djecu ili druga lica čiji je on jedini staratelj, Sud BiH će o tome obavijestiti nadležni opštinski organ socijalne zaštite (član 64 Zakona).

Žene

Uz odredbe Zakona koje se odnose na lica lišena slobode, posebna pažnja posvećuje se potrebama žena, u smislu njihovih fizičkih, stručnih, socijalnih i psiholoških potreba prilikom donošenja odluka koje se tiču bilo kojeg aspekta njihovog boravka u Zavodu (član 65 stav 1 Zakona). Uprava Zavoda treba da osigura da obim aktivnosti dostupan ženama lišenim slobode bude primjeren ulozi žene u savremenom društvu, te da bude uporediv s obimom aktivnosti dostupnih muškarcima. Ženama se, u pravilu, omogućava porođaj izvan Zavoda ali ako dijete bude rođeno u Zavodu, uprava Zavoda pruža svu potrebnu podršku, pomoć ili druge neophodne uslove. Detaljnija i dodatna pravila će se odrediti podzakonskim aktima i u skladu sa uputama i odlukama upravnika Zavoda.

Nova odredba člana 65 takođe proizilazi iz Evropskih zatvorskih pravila, odnosno Preporuke broj (2006)2 Vijeća Evrope od 11. januara 2006. godine (Pravilo 34.1, 34.2 i 34.3), koja naglašavaju posebnu osjetljivost i potrebu koju imaju ženska lica prilikom boravka u pritvoru ili na izdržavanju kazne zatvora i ističu posebnu pažnju uslovima u kojima borave zatvorenice, uz osiguranje novih aktivnosti koje bi bile primjerene ulozi žene u savremenom društvu, te minimuma uslova koji se trebaju osigurati u slučaju eventualnog porođajstva. Posebna, opšta odredba o ženama želi ukazati na osjetljiv i specifičan položaj žene u zatvoru, naročito zbog posljedica koje ostaju za porodicu, odnosno maloljetnu djecu, zatim posebne zdravstvene potrebe, odvojen smještaj, sigurnost, jednak pristup aktivnostima i drugim pravima.

Odbijanje uzimanja hrane

Pozitivni zakonski propisi iz oblasti izvršenja krivičnih sankcija sadrže evropske standarde i u pogledu zdravstvene zaštite pritvorenika i zatvorenika, pružanja medicinske pomoći i posebno o dužnostima ljekara kada su licima lišenim slobode ugrožene vitalne funkcije ili doveden u opasnost život usljed odbijanja uzimanja hrane. U tom pravcu Ministarstvo pravde BiH je uskladilo odgovarajuće podzakonske akte, pa je regulišući oblast „štrajka glađu“ izvršilo izmjene i dopune Pravilnika o kućnom redu³, i to člana 45, gdje je posebno u stavu 6 navedenog člana istaknuto da u postupanju ljekara sa pritvorenicima ili zatvorenicima koji štrajkuju glađu ljekari će, osim propisa iz oblasti izvršenja krivičnih sankcija, uzimati u obzir propise iz oblasti zdravstva u Bosni i Hercegovini, kao i međunarodne standarde i propise u vezi sa etičkim postupanjem ljekara sa osobama koje štrajkuju glađu. Takođe, Pravilnik o kućnom redu

obavezuje upravnika Zavoda da o okolnostima u vezi lica koja odbiju da prime hranu obavijesti sud koji vodi krivični postupak i Ministarstvo pravde BiH, uz dalju proceduru koja proizilazi iz odredbi o zdravstvenoj zaštiti takvih lica, gdje je predviđeno da se zdravstveno stanje takvih lica kontroliše svaki dan i evidentira u zdravstveni karton, o čemu se redovno izvještava upravnik Zavoda (Evropska zatvorska pravila - zdravstvena zaštita, pravila 39-48).

S obzirom na to da međunarodni standardi „odbijanje uzimanja hrane“ smatraju važnim pitanjem koje zadire ne samo u oblast ljudskih prava pritvorenika i zatvorenika, već i u oblast zdravstvene zaštite, sugerisano je se da se takvo pitanje opštom normom regulišu i u Zakonu bez obzira na to što će ta pitanja detaljnije razrađena i u podzakonskim aktima. Izvršavajući navedenu obavezu u Zakon je ugrađen novi član 75 koji je razrađen u podzakonskim aktima na državnom nivou - u posebno objavljenom Uputstvu o principima u vezi sa etičkim postupanjem ljekara sa osobama lišenim slobode koje štrajkuju glađu⁴. To je u skladu sa preporukom Vijeća Evrope broj R (98)7 i Malteškom deklaracijom Svjetskog udruženja ljekara u vezi sa etičkim postupanjem ljekara sa osobama lišenim slobode koje štrajkuju glađu iz 2006. godine. Prema Malteškoj deklaraciji, koja je opšteprihvaćena na nivou cjelokupne penološke međunarodne prakse, „pod štrajkom glađu pritvorenih ili osuđenih lica podrazumijeva se situacija kada ta kategorija lica odbija uzimanje hrane kao vid protesta ili zahtjeva“.

U tom kontekstu, odredbama člana 75 Zakona propisano je da ako pritvorenik ili zatvorenik odbije da primi hranu, o tome se odmah obavještava upravnik Zavoda, sud koji vodi postupak i Ministarstvo pravde BiH koje provodi nadzor nad izvršenjem mjere pritvora. Pritvorenik ili zatvorenik koji odbije da uzima hranu smješta se, po pravilu, u stacionar, svakodnevno ga kontroliše ljekar i sve važne promjene njegovog zdravstvenog stanja unosi u zdravstveni karton, o čemu redovno izvještava upravnika Zavoda. Ako zbog odbijanja hrane budu ugrožene vitalne funkcije pritvorenika ili zatvorenika, o preduzimanju neophodnih medicinskih mjera, bez pristanka pritvorenika ili zatvorenika, odluku donosi ljekar ili stručni tim ljekara kada je to posebnim zakonom ili drugim propisom određeno. Stručni tim formira zavodski ljekar, uz saradnju i konsultacije s upravnikom Zavoda i sudom koji vodi krivični postupak, ako posebnim zakonom ili drugim propisima nije drugačije određeno. Ukoliko je lice koje odbija hranu pritvorenik, o potrebi preduzimanja navedenih mjera Zavod izvještava sud koji vodi krivični postupak i Ministarstvo pravde BiH. U postupanju ljekara s pritvorenicima ili zatvorenicima koji štrajkuju glađu ljekari će, osim propisa iz oblasti izvršenja krivičnih sankcija, uzimati u obzir propise iz oblasti zdravstva u Bosni i Hercegovini, kao i međunarodne standarde i propise u vezi s etičkim postupanjem ljekara sa licima koje štrajkuju glađu.

³ Objavljen u „Službenom glasniku BiH“ broj 39/07.

⁴ Objavljeno u „Službenom glasniku BiH“ broj 28/08 od 7. aprila 2008. godine.

Dosadašnja međunarodna penološka praksa je pokazala da kada navedene kategorije lica iskoriste sva pravna sredstva za zaštitu svojih prava predviđenih zakonom ili drugim propisom, štrajk glađu koriste uglavnom kao sredstvo pritiska na organe vlasti ili skretanja veće pažnje javnosti da bi se neki zahtjev riješio izvan propisane procedure ili da bi se u legalnoj proceduri donijela odluka za koju pritvorenci ili zatvorenici misle da je jedino ispravna. U navedenim okolnostima ljekar vidi svoju ulogu ne kao nekoga ko pokušava ubijediti štrajkača da odustane, nego ko štrajkaču daje tačne informacije o mogućim posljedicama njegovih postupaka, savjetuje ga i pomaže mu u donošenju vlastite odluke na osnovu tačnih informacija, poštujući princip pozitivne obaveze države da se preduzmu efikasni koraci kada postoji predvidljiv i neizbježan rizik po život osobe, koja je u nadležnosti državnih organa vlasti a posebno kada je ta osoba lišena slobode i podvrgnuta uslovima koje nameće Zakon.

Zato, u slučajevima kada pritvorenik ili zatvorenik odbija da primi hranu, ljekar treba da pruži medicinsku pomoć uz pristanak pacijenta, ali kada se dođe do faze u kojoj se može očekivati da dolazi do gubljenja moći rasuđivanja ili je naglašena opasnost po život takvog lica - ljekar ima zadnju riječ u odlučivanju o tome šta je najbolje za pacijenta kada se uzmu u obzir svi faktori. U ovakvim okolnostima nadležni ljekar formiraće stručni medicinski tim koji će nakon opservacija, ako je to potrebno, pristupiti umjetnom hranjenju i oživljavanju prije nastanka te faze, a nakon toga i prisilnom hranjenju i drugim medicinskim mjerama s ciljem spašavanja života lica lišenih slobode. U ovom postupanju ljekar će obratiti pažnju na prethodno izražene njihove lične i kulturološke vrijednosti i želje lica u pogledu medicinskog tretmana, kao i stanje fizičkog zdravlja. Postupak prisilnog hranjenja može se primijeniti u izuzetnim okolnostima i nakon tri sedmice gladovanja, uz potrebu postojanja ostalih medicinskih uslova, koji ukazuju na stvarnu opasnost po život i zdravlje lica. Uz to, prisilno hranjenje ne može se smatrati neljudskom i ponižavajućom mjerom jer je cilj se sačuvati život konkretnog lica koji stalno odbija da uzima hranu. Da bi bilo legitimno, prisilno hranjenje zahtijeva poštovanje tri standarda, i to: a) mora postojati medicinska potreba za tretmanom, b) moraju se ispoštovati proceduralne garancije donošenja odluka, c) način na koji se lice hrani ne smije biti neljudski.

ODREDBE O IZVRŠENJU KAZNE ZATVORA

Cilj izvršenja kazne zatvora jeste da se kazne počinioci krivičnih djela kako je to odredio Sud BiH, te da se zatvorenicima omogući da tokom izdržavanja kazne, kroz sistem savremenih vaspitnih mjera, usvoje društveno prihvatljive vrijednosti s ciljem lakšeg uključivanja u uslove života na slobodi i da se ponašaju u skladu sa zakonom i ispunjavaju dužnosti građana (člana 130 Zakona). Uz to, sa zatvorenicima treba postupati na način koji u najvećoj mjeri odgovara njihovim ličnim potrebama i prilagođenje postignutom

uspjehu u tretmanu. Radi postizanja uspješnog tretmana, obavlja se procjena i klasifikacija zatvorenika.

Učešće u tretmanu i rad zatvorenika

Kod zatvorenika treba razvijati osjećaj lične odgovornosti za vlastite postupke i podsticati ih da u svom tretmanu i sami sudjeluju. Tokom izvršenja kazne zatvora zatvorenici će učestvovati u vaspitnim, kulturnim, sportskim i drugim djelatnostima. Kako bi se zatvorenici potakli na učešće u tretmanu i razvijanje osjećaja lične odgovornosti, oni mogu osnovati samoupravne organe (član 132 stav 3 Zakona).

Zatvorenicima će se omogućiti rad u skladu s njihovim psihofizičkim sposobnostima, stručnom spremom i mogućnostima Zavoda. Rad zatvorenika treba biti koristan i da što više odgovara savremenom načinu obavljanja rada iste vrste na slobodi. Cilj rada je da zatvorenici steknu, odnosno održe i povećaju svoje radne sposobnosti, radne navike i stručno znanje radi što lakšeg uključivanja u koristan život na slobodi.

Sredstva koja zatvorenici ostvare svojim radom u Zavodu koriste se za njihove lične potrebe u vrijeme boravka u Zavodu, za plaćanje zakonskog izdržavanja na njihov račun i njihovih drugih obaveza u skladu sa zakonom i na zakonu zasnovanim odlukama sudova i drugih nadležnih organa. Postizanje ekonomske koristi od rada zatvorenika ne smije ići na štetu ostvarenja cilja tog rada.

Nastava

Za zatvorenike za koje je to potrebno organizuje se nastava za opšte i stručno obrazovanje i osposobljavanje. S ciljem postizanja opšteg obrazovanja i tretmana zatvorenika tokom izvršenja kazne zatvora, organizuju se razni oblici školovanja, kurseva, slobodnih aktivnosti, kulturno-prosvjetnog rada i tjelesne kulture i omogućuje čitanje knjiga i dnevne štampe, praćenje televizijskog programa, posjete kulturnim i sportskim manifestacijama kada to sigurnosni razlozi dopuštaju, kao i korištenje drugih sredstava informiranja.

Komuniciranje i pogodnosti

U pogledu komuniciranja i pogodnosti treba navesti i odredbe koje regulišu pravo zatvorenika na pisma i upotrebu telefona za kontakte sa članovima svoje porodice, pravo na posjete u zatvoru članova porodice i drugih lica u skladu sa propisima, primanja pošiljki s rubljem, predmetima za ličnu upotrebu, štampu, knjige, te novac, kojima mogu raspolagati u skladu s propisima, kao i dobijanje pogodnosti za dobro ponašanje i zalaganje na radu, što sve predstavlja značajnu pomoć u tretmanu zatvorenika (član 165-177 Zakona).

Pomoć nakon otpusta

Zatvorenicima otpuštenim sa izdržavanja kazne zatvora nadležni organi, ustanove i druga pravna lica pružaće

potrebnu pomoć za njihovo lakše i brže uključivanje u redovan život na slobodi. Ova pomoć podrazumijeva, ali ne i ograničava na iznalaženje privremenog smještaja i osiguranje ishrane, neophodno liječenje, iznalaženje nove sredine u kojoj će osuđeno lice živjeti, pomoć u sređivanju porodičnih prilika, u pronalaženju zaposlenja i završetak započetog stručnog osposobljavanja i davanje novčane pomoći za podmirivanje najnužnijih potreba (član 136 stav 2 Zakona).

Obavezni prijedlog upravnika za uslovni otpust

Upravnik Zavoda obavezno upućuje Komisiji za uslovni otpust (koju imenuje ministar pravde BiH), po službenoj dužnosti, prijedloge za sve zatvorenike koji se mogu uzeti u razmatranje za uslovni otpust, i to u roku od 30 dana prije datuma kada ističe dvije trećine od izrečene kazne i koji ispunjavaju predviđene zakonske uslove iz oblasti uslovnog otpusta (član 195 Zakona).

Penološka nauka i moderni standardi predlažu da se unaprijedi institut uslovnog otpusta koji se smatra jednim od najvažnijih mehanizama kojim se može stimulirati zatvorenik na dobro vladanje i ponašanje i njegovo lično uključivanje u proces tremena i vaspitanja i prihvatanja društvenih vrijednosti s ciljem njegove uspješne resocijalizacije i prevaspitanja i lakšeg uključivanja u uslove života na slobodi. Smatra se da bi konkretno određivanje vremenskog perioda kada bi upravnik Zavoda obavezno po službenoj dužnosti trebao dostaviti prijedlog Komisiji za uslovni otpust onih zatvorenika koji prema procjeni i mišljenju Službe tretmana imaju mogućnosti za takvo razmatranje, trebalo omogućiti uz ispunjenje kumulativnih uslova, i to da su izdržali dvije trećine izrečene kazne zatvora i da ispunjavaju sve druge uslove iz oblasti uslovnog otpusta koje zahtijeva zakon. Na ovaj način realizuje se i Strategija reforme i razvoja sektora pravde i izvršenja krivičnih sankcija za period od 2009. do 2011. godine, što je istovremeno bila i smjernica Vijeća Evrope iz oblasti zatvorskog sistema.

Ovlaštenja upravnika Zavoda u vezi sa uslovnim otpustom

Zatvorenika koji ispoljava primjereno ponašanje, zalaže se na radu i aktivno učestvuje u procesu prevaspitavanja, a izdržao je najmanje 4/5 kazne zatvora, upravnik Zavoda može uslovno pustiti na slobodu do tri mjeseca prije isteka kazne (član 204 stav 1 Zakona). Ova odredba o uslovnom otpustu ne primjenjuje se na lica kojima je novčana kazna zamijenjena kaznom zatvora.

Otpuštanje zatvorenika

Zatvorenik se otpušta iz Zavoda onog dana kada mu istekne kazna ili onog dana kada mu počinje teći uslovni otpust. Ako posljednji dan izdržavanja kazne zatvora pada u dane praznika ili drugi dan kada Zavod ne radi, zatvorenik se otpušta posljednjeg radnog dana koji tom danu prethodi. Izuzetno, kada je novčana kazna zamijenjena kaznom zatvora, otpuštanje zatvorenika iz Zavoda vršice se

i u neradne dane. Zavod je dužan da o otpuštanju svakog zatvorenika sa izdržavanja kazne zatvora obavijesti Krivično odjeljenje Suda BiH u roku od osam dana (član 205 stav 4 Zakona).

Lice koje se otpušta iz Zavoda ima pravo na troškove prevoza do svog ranijeg prebivališta ili do mjesta prebivališta njegove uže porodice, a ako je stranac, do graničnog prelaza. Izuzetno na obrazložen zahtjev lica koje se otpušta, odobriće mu se troškovi prevoza do drugog mjesta po izboru na teritoriji BiH. Troškove prevoza snosi Zavod. Ako zatvorenik koji se otpušta iz Zavoda nema odjeću ili obuću, niti sredstava da ih nabavi, Zavod će mu osigurati prikladnu odjeću i obuću. Ako je u vrijeme kad se otpušta sa izdržavanja kazne zatvorenik teško bolestan i usljed toga nesposoban za putovanje, Zavod će ga smjestiti u najbližu zdravstvenu ustanovu radi liječenja. Ako zatvorenik nema sredstava da plati troškove liječenja, a oboljenje je nastalo za vrijeme izdržavanja kazne zatvora, troškove za prvi mjesec snosi Ministarstvo pravde BiH, a nakon toga opština u kojoj je zatvorenik imao prebivalište, odnosno boravište u vrijeme upućivanja na izdržavanje kazne zatvora u Zavod.

Resocijalizacija učinilaca krivičnog djela ne završava se samo djelovanjem u Zavodu već se ona nastavlja i poslije izlaska osuđenog lica na slobodu poslije izdržane kazne koja se sastoji u pružanju pomoći otpuštenom licu da se uključi u normalan građanski život u zajednici i postane koristan član društva. S obzirom na dužinu boravka osuđenog lica u Zavodu, nadležne službe tretmana u Zavodu najbolje poznaju lične, porodične i druge prilike zatvorenika i zato mogu svojom ocjenom i dostavljanjem obavijesti centrima za socijalnu zaštitu (prije izlaska zatvorenika na slobodu) odmah ukazati na glavne probleme s kojima se suočava zatvoreno lice i koji vidovi pomoći su mu nakon izlaska sa izdržavanja kazne najpotrebniji.

Novi član 206. Zakona stavlja u aktivan položaj Zavod i obavezom Zavoda da o određenim vidovima pomoći unaprijed obavještava centre za socijalnu zaštitu, daje se dodatni doprinos u sprečavanju ponovnog vraćanja zatvorenika na put kršenja zakona. Ova obaveza Zavoda je koncipirana u pravcu boljeg savladavanja svakodnevnih teškoća na koje može naići lice otpušteno sa izdržavanja kazne i koje očekuje odgovarajuću pomoć od centara za socijalnu zaštitu. Smatra se da je pravovremeno obavještenje od strane Zavoda o određenim specifičnim potrebama pomoći otpuštenom licu veoma važno za pravilan postpenalni rad i pomoć centara za socijalnu zaštitu i drugih organizacija i udruženja koja se bave pružanjem pomoći zatvorenicima otpuštenim sa izdržavanja kazne zatvora.

U stavu 3 člana 206 reguliše se obaveza plaćanja troškova prevoza otpuštenom strancu koji je izdržavao kaznu zatvora u Bosni i Hercegovini. Zakon je ranije regulisao troškove prevoza državljana BiH, ali se ukazala i potreba za regulisanjem troškova prevoza i otpuštenih stranih lica sa izdržavanja kazne zatvora. To predstavlja i međunarodnu obavezu Bosne i Hercegovine i ispunjenje međunarodnih

standarda u pogledu regulisanja određenih prava stranih državljana koji su izdržavali kaznu zatvora u Bosni i Hercegovini.

Prilikom otpuštanja uslovno otpuštenog lica Zavod je, osim dostavljanja obavještenja pomenutim organima, dužan ustanoviti da li mu je i kakva pomoć potrebna i u roku od tri dana od dana kada mu počinje teći uslovni otpust obavijestiti organ socijalne zaštite nadležan prema mjestu boravišta uslovno otpuštenog lica, kao i drugu ustanovu ili pravno lice, odnosno odgovarajuću organizaciju ili udruženje u čijem je djelokrugu pružanje pomoći licima otpuštenim sa izdržavanjama zatvorske kazne.

ZAKLJUČAK

Cilj ovog članka je ukazati na neka aktualna pitanja u postupanju nadležnih organa Bosne i Hercegovine u vezi socijalne reintegracije i rehabilitacije zatvorenika. Može se zaključiti da je Bosna i Hercegovina u svoj pravni sistem ugradila i najnovije evropske i međunarodne standarde iz oblasti zatvorskog sistema, odnosno socijalne reintegracije i rehabilitacije. To se postiže i kroz nove odredbe Zakona koji regulišu:

- specijalizovanu stručnu obuku zavodskih službenika u cilju pružanja tretmana s najvišim standardima;
- pristup svim zatvorima budućoj instituciji Nacionalnog preventivnog mehanizma;
- preheambrene zahtjeve stranih državljana u skladu sa vjerskim i kulturnim običajima takvih lica;
- smještaj pritvorenika ili zatvorenika u posebnu prostoriju iz zdravstvenih razloga;
- djelotvorno pravo na pomoć prevodioca;
- pogodnosti i zdravstveno informisanje zatvorenika - stranog državljanina koji omogućava primanje najvažnijih informacija na svom vlastitom jeziku, pomoć prevodioca u pisanju i slanju podnesaka iz oblasti izvršenja krivičnih sankcija;
- mogućnost upućivanja osuđenika na izdržavanje kazne zatvora u zavod gdje se već nalaze lica istog državljanstva ili kulturnog porijekla, a sve u cilju uspješnijeg tretmana takvih lica;
- zamjenu kazne zatvora do jedne godine - novčanom kaznom;
- inicijativu ljekara Zavoda upućenu upravniku Zavoda o opravdanosti podnošenja prijedloga za uslovni otpust zatvorenika iz medicinskih razloga;
- obligatorni uslovni otpust u pogledu izrečenih kazni zatvora do dvije godine, i to nakon izdržane dvije trećine od izrečene kazne zatvora;
- da se prvo izvršava mjera bezbjednosti psihijatrijskog liječenja u zdravstvenoj ustanovi kada je izrečena uz kaznu zatvora i ona uvijek prethodi izdržavanju kazne zatvora;
- obezbjeđenje psihijatrijskog tretmana svim zatvorenicima kojima je takav tretman potreban, kao i posvećivanje posebne pažnje sprečavanju izvršenja ili pokušaja samopovređivanja ili suicida bilo kojeg od zatvorenika.

LITERATURA

- Arnaudovski, Lj. (1988). *Penologija*. Skoplje: Univerzitet Kiril i Metodij.
- Atanacković, D. (1988). *Penologija*. Beograd: Naučna knjiga.
- Bošković, M., Radoman, M. (2002). *Penologija*. Novi Sad: Pravni fakultet.
- Bubić, G., Đukić, B. (1996). *Zakon o izvršenju krivičnih sankcija sa objašnjenjima, podzakonskim aktima i registrom pojmova*. Banja Luka.
- Davidović, D. i dr. (1970). *Kategorizacija kazneno-popravnih doмова i klasifikacija osuđenih lica u Jugoslaviji*. Beograd.
- Davidović, D. (1983). *Osnovi penologije*. Beograd.
- Di Gennaro, G., Bonomo, M., Breda, R. (1987). *Ordinamento penitenziario e misure alternative alla detenzione*. Napoli.
- Duenkel, F., Snacken, S. (2001). *Prisons in Europe - actual developments and problems in East and West*. Lausanne: European society of criminology - first meeting.
- Džinić-Špadijer, J. (1973). *Zatvoreničko društvo*. Beograd.
- Fairweather, L. (1975). *The Evolution of Prison*. London: The Architectural Press.
- Husić, Dž., Nikolić, R. (2000). *Zakon o izvršenju krivičnih sankcija u Federaciji Bosne i Hercegovine, sa komentarom i provedbenim propisima*. Sarajevo: Federalno ministarstvo pravde.
- Ignjatović, Đ. (2006). *Pravo izvršenja krivičnih sankcija, prvo izdanje*. Beograd: Pravni fakultet.
- Ignjatović, Đ. (2008). *Pravo izvršenja krivičnih sankcija, drugo izdanje*. Beograd.
- Ignjatović, Đ. (2006). *Kaznena reakcija u XXI vijeku: izazovi i dileme - u: Novo krivično zakonodavstvo: dileme i problemi u teoriji i praksi (Radovanović D., ed.)*. Beograd. 9.
- Institucija ombudsmena za ljudska prava u Bosni i Hercegovini. (2012). *Specijalni izvještaj o stanju ljudskih prava u ustanovama za izvršenje krivičnih sankcija u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo.
- Jovašević, D. (2000). *Komentar Zakona o izvršenju krivičnih sankcija sa pratećim propisima i sudskom praksom*. Beograd.
- Jovašević, D., Stevanović, Z. (2007). *Osnovne karakteristike izvršnog krivičnog prava*. Beograd: Revija za kriminologiju i krivično pravo, (2).
- Jovašević, D., Stevanović, Z. (2008). *Komentar Zakona o izvršenju krivičnih sankcija sa sudskom praksom*. Beograd.
- Kandić-Popović, Z. (1992). *Ograničenja prava osuđenih u uslovima zatvorskog režima*. Beograd: Anali Pravnog fakulteta u Beogradu, (5).
- Konstatinović-Vilić, S., Kostić, M. (2011). *Penologija*. Niš: Pravni fakultet.
- Kupčević-Mladenović, R. (1992). *Osnovi penologije*. Sarajevo: Svjetlost.
- Marić, B. (2004). *Sistem izvršenja krivičnih sankcija u Republici Srbiji*. Beograd.
- Marino, R. (1987). *Codice penale*. Napoli: Simone.
- Marino, R., Gatti, G. (1992). *Codice penale e leggi complementari*. Napoli: Simone.
- Mejovšek, M. (1986). *Kibernetički model penološkog tretmana*. Za-

- greb: Penološke teme, (1).
- Mejovšek, M. (1989). *Evaluacija institucionalnog penološkog tretmana*. Zagreb: Penološke teme, (4), (1-7).
- Mejovšek, M. (2013). *Evaluacija intervencijskih programa u penologiji*. Zagreb Kriminologija i socijalna integracija, Vol. 21, (1).
- Milutinović, M. (1985). *Penologija*. Beograd.
- Mrvić-Petrović, N. (2007). *Kriza zatvora*. Beograd: Vojnoizdavački zavod.
- Nikolić, Z. (2005). *Penološka andragogija sa metodikom prevaspitanja*. Beograd.
- Petrović, B., Jovašević, D. (2006). *Izvršno krivično (kazneno) pravo*. Sarajevo.
- Pihler, S. (2006). *Novi Zakon o izvršenju krivičnih sankcija Republike Srbije - u: Novo krivično zakonodavstvo: dileme u teoriji i praksi*. Beograd.
- Radoman, M. (2002). *Penologija*. Novi Sad.
- Radoman, M. (2003). *Penologija i sistem izvršenja krivičnih sankcija*. Novi Sad: Pravni fakultet.
- Rumore, M. (2005). *Diritto Penitenziario - Organizzazione e servizi degli istituti penitenziari*. Napoli.
- Scott, D. (2008). *Penology*. Sage Publications, Inc.
- Sehmelck, R., Picca, G. (1967). *Penologie et Droit Penitentiaire*. Paris.
- Sijerčić-Čolić, H., Vranj, V. (2011). *Uvod u penologiju i izvršno krivično pravo Bosne i Hercegovine*. Sarajevo: Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu.
- Сильвестрова, В.И. (2003). *Уголовно-исполнительное право. Учебник для юридических вузов*. М.: Юриспруденция.
- Simović, M., Jovašević, D., Simović, M. (2014). *Izvršno krivično pravo*. Istočno Sarajevo: Pravni fakultet.
- Soković, S. (2002). *Zaštita prava osuđenih lica i kontrola izvršenja kazne zatvora (domaće pravo i međunarodni standardi) - u Zborniku radova: Srbija i evropsko pravo V - Stojanović, D. Kragujevac: Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu.*
- Soković, S. (2005). *Nova rješenja u prijedlogu ZIKS-a*. Budva: Zbornik "Kazneno zakonodavstvo - progresivna ili regresivna rješenja".
- Soković, S. (2008). *Izvršenje krivičnih sankcija*. Beograd: Službeni glasnik.
- Stevanović, Z. (2005). *Kako novim zakonskim rješenjima unaprijediti penalni sistem*. Budva: Zbornik "Kazneno zakonodavstvo - progresivna ili regresivna rješenja".
- Stevanović, Z. (2009). *Nove tendencije u upravljanju zatvorima*. Beograd: Revija za kriminologiju i krivično pravo, (2).
- Stevanović, Z. (2010). *Evaluacija tretmana u zatvorskom sistemu u Srbiji*. Beograd: Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja.
- Stevanović, Z. (2012). *Efekti kazne zatvora u prevenciji kriminala*. Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.
- Sulejmanov, Z. (1996). *Penologija, knjiga prva*. Skopje: Magor.
- Sulejmanov, Z. (1997). *Penologija, knjiga druga*. Skopje: Magor.
- Šarić, J. (2006). *Individualizacija kažnjavanja u fazi izvršavanja kazne zatvora*. Zagreb: Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Vol. 13, (2). 33.
- Šeparović, Z. (2003). *Kazneno izvršno pravo i uvod u penologiju*. Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu, Poslijediplomski studij iz kaznenopravnih znanosti.
- Špadijer-Džinić, J. (1973). *Zatvoreničko društvo*. Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.
- Šuković, M. (1971). *Uslovni otpust*. Beograd.
- Tomović, Ž. (1998). *Izvršenje krivičnih sankcija*. Bijelo Polje.
- Veković, V. (2013). *Sistem izvršenja krivičnih sankcija*. Beograd.
- Vouin, R., Leaute, J. (1960). *Droit penal et procedure penal*. Paris.
- Vranj, V., Bisić, M. (2009). *Primjena propisa o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: Privredna štampa.
- Walmsley, R. (2003). *Prisons in Central and Eastern Europe - Achievements, Problems and Objectives*. Helsinki: HEUNI Paper no. (41).
- Zvonarević, M. (1957). *O problemu disciplinskih kazni u kaznenopopravnim domovima*. Beograd: Narodna milicija, (3).
- Žakman-Ban, V. (1996). *Hrvatski penalni sistem - postignuća, dileme i primjedbe*. Zagreb: Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Vol. 3, (2).

Marina M. Simović, Mustafa Bisić:

Socijalna reintegracija i rehabilitacija zatvorenika u Bosni i Hercegovini
Social Reintegration and Rehabilitation of Prisoners in Bosnia and Herzegovina

---

Social Reintegration and Rehabilitation of Prisoners in Bosnia and Herzegovina

Marina M. Simović

Assistant professor, Secretary of the Ombudsman for Children of Republic of Srpska and Assistant professor Faculty of Law University „Apeiron“ Banja Luka

Mustafa Bisić

Dr, Assistant to the Minister of Justice of BiH

Abstract: A Law of Bosnia and Herzegovina on Execution of Criminal Sanctions, Detention and Other Measures was made at the state level in Bosnia and Herzegovina („Official Gazette of BH“, number 13/05), which was amended in 2007, 2009 and 2013 and published in „Official Gazette of BH“ nos. 53/07, 97/07, 37/09 i 103/13. Having in mind that these amendments had over 40 new legal norms which were very significant and introduced new prison standards in the sphere of execution of criminal sanctions, it was decided to make a „Revised text“ of this Law which was established by the Parliamentary Assembly of BH and published in „Official Gazette of BH“ number 22/16 of 29 March 2016.

Applicable Law of Bosnia and Herzegovina on Execution of Criminal Sanctions, Detention and Other Measures is harmonized with new European Prison Rules issued by the European Committee of Ministers of State Members of the Council of Europe - Recommendation number (2006)2 of 11 January 2006, European Convention on Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Punishments or Treatment, Recommendation of the European Committee for Prevention of Torture - CPT, European Convention of Human Rights from Strasbourg, Maltese Declaration of World Medical Association on Ethic Actions of Medial Personnel in Prisons Towards Persons on Hunger Strike in Custody, as well as Recommendation of the Council of Europe in the field of health care, women's rights, election right, risk assessment, supervision measures, prohibition or limitation of use of benefits and independent tracking of conditions of stay in prisons and treatment towards and respect of human rights of persons which were imposed criminal sanctions or other measures in accordance with the law. It is a modern Law containing necessary international standards and recommendations.

The Paper further gives an overview of legal norms from this law regulating the field of social reintegration and rehabilitation of prisoners.

Key words: prison, a prisoner, criminal sanctions, the institute, the ministry of justice.